

Tanker i en tom tønde

Den danske regering bør ikke slette en krone af Færøernes gæld til statskassen, for så fratages færingerne den sidste flig af gammel færøsk moral. Men det vil være klogt at holde debitor i live. Foreløbig er Færøerne ikke gået i coma

Det siges, at tomme tønder buldrer mest, og det kan der være noget om. Det samme kan der imod ikke siges om tomme kasser, de giver en så uhyggelig hul lyd fra sig. Og på Færøerne er selv lyden af de tomme tønder, som vi unægtelig har et par stykker af i behold endnu, ikke den samme som i de gode gamle dage.

Hvad er det egentlig, der er sket med det færøske samfund, og hvad er mon grunden til den tragedie, der udspiller sig for øjnene af os, mens vi mere eller mindre rådvilde ser til?

Jeg forestiller mig selvfølgelig ikke at kunne give blot nogenlunde fyldestgørende svar på disse spørgsmål, men synes dog, at vore danske venner – og dem der der gudskelev endnu en del af – har krav på, at der gøres et forsøg på at klarlægge nogle forhold, der er af betydning for bedømmelse af den traurige situation, der til stor beskæmmelse for de fleste færinger ser ud til at skulle komme til at koste de hårdt plagede skatteborgere i Danmark nogle gode danske kroner endnu.

Lad mig da gøre forsøget; om det lykkes eller ej, må læseren bedømme. Mine forudsætninger er i al beskedenhed, at jeg er færinger, rimeligt godt uddannet, med ret indgående kendskab til det færøske samfund og stor, men stilfærdig, kærlighed til mit folk. Samtidig holder jeg meget af danskerne og deres relativt afslappede grundholdning til livets besværligheder.

Hvad er da grunden til, at det gik så grueligt galt?

Der er dels tale om selvskabte problemer og dels om udefrakommende. Lad mig straks slå fast, at efter min mening er ansvaret vort eget og ikke andres, in casu Danmarks, som nogle synes at hævde. Af de endogene vil jeg fremhæve to hovedårsager. De seneste års tiltagende internationalisering i tankegang og holdninger og naturgivne årsager.

Efter at vore mere realistiske og jordbundne fædre og mødre i løbet af to til tre generationer stille og roligt klarede at udvikle det på mange måder tilbagestående færøske samfund til et moderne og trygt sted at leve i, skete der en eksplosion på Færøerne i

1970'erne.

I og for sig var det nogenlunde det samme, der skete mange andre steder i vor del af verden: Pludselig var alle ting mulige, og der var meget få, der spurgte, om dette nu kunne holde i længden. Og det, der syntes muligt, skulle også realiseres, hellere i dag end i morgen.

På Færøerne som andre steder voksede kravene selvfølgelig hurtigere end selv de hurtigst løbende politikere kunne følge med, og resultatet blev en gældsætning uden lige, for det skulle jo gå stærkt. Penge var heller ikke noget problem, fordi uforsvarlige administratorer af andres penge, lige fra japanske banker til danske kreditforeninger, stod i kø for at smide penge i hovedet på os.

Canada i vest til Novaja Semlja i øst og fra Grønland i nord til Nordsøen i syd, blev den i løbet af 1960'erne og 70'erne tvunget ind på det i fiskerimæssig henseende alt for snævre færøske område.

Dette ville i parentes bemærket svare nogenlunde til, at det danske landbrugsareal i løbet af 15 års tid blev indskrænket til lad os sige Lolland-Falster, og vel at mærke før man i Danmark havde udviklet andre bæredygtige erhvervsmuligheder.

Herefter var der ret beset kun en mulighed: Det gik galt, så det forslaget. Krisen, der længe havde været under udvikling, udløstes som bekendt i det første færøske bankkrak den 6. oktober 1992, der nok bliver den dag, der vil blive husket

siden den mørke oktoberdag for to år siden?

Det vil være uover-skueligt at gå i detaljer og derfor kommer, at det er for tidligt at forsøge sig med en samlet bedømmelse. Der er dog to hovedtræk i udviklingen, der må vække bekymring.

På den ene side er det færøske samfund stort set handlingslammet, og på den anden side forekommer mange af de løsninger, der er dikteret fra dansk side, helt uforståelige og kontraproduktive.

Vi er blevet begavet med en bureaukratisk selskabs- og erhvervslovgivning, der utvivlsomt fungerer fint i EU-regi, men næppe skaber en eneste arbejdsplads på Færøerne ud over et par yderligere kontorer, som vi allerede har for mange af.

Hvad værre er: Vi har fået en monopolisering af erhvervslivet, som i Danmark ville svare til, at man fusionerede landbruget, industrien og håndværksskønhedene i ét selskab. Når det kommer, at de to (et par gange reorganiserede) banker er lagt sammen i én, de oven i købet ejes af den samme fond, der kontrollerer erhvervslivet, kan det ikke undre, at man som Jeppe kniber sig i armen og spørger, om man drømmer eller er vågen. Kan det virkelig være sandt, at det er fornuftige danskere, der jo har en sund aversion mod alt, der smager af monopol, der har introduceret sådanne løsninger på Færøerne.

For mig at se er der kun ét godt at sige om disse ting: De er i hvert fald ikke iværksat af færøske politikere, som man ellers efterhånden havde vænnet sig til at vente alt af.

Og oven i det hele har vi fået stablet den ene tykke rapport efter den anden foran os, lige fra IMF'ernes, der kom ganske kort efter ulykken, til en der kom for et par måneder siden. De siges stort set at have tre ting tilfælles: En mængde tal-kolonner og uforståelige formler samt meget få anvendelige anvisninger på, hvordan vi dog skal komme videre. Og så lige én ting til: Vi færinger er den største forsamling forbrydere og under-målere, der hidtil har været samlet på et så lille sted.

Personligt har jeg kun læst den sidste, der skal

Vit prenta her "Kronik", sum Halgir W. Poulsen, sakførari hevur skrivað. Hon stóð í danska blaðnum Jyllandsposten týsdagin

være skrevet af to professorer og en ekspert. Grunden, til at jeg overhovedet orkede at åbne den, var førmtalen i medierne, der lod, som om vi endelig havde haft besøg af tre muntre fyre. Det viste sig også at holde stik. Værket var letlæst, men til gengæld så absurd, at man skulle tro, det var løgn. Retfærdigvis skal det dog siges, at det indeholdt konkrete anvisninger på løsning af krisen: Udvandring kombineret med hjemmesløj for de tilbageblevne.

Gad vide, hvor mange arbejdspladser, man kunne have fået for alle de penge, der må været gået til disse papirbjerg? Er færinger gået fuldstændig i coma?

Nej, heldigvis ikke helt. Arbejdsløse indretter små »hjemmeindustrier« i kælderen med fisk og andre råvarer, de tiltusker sig uden for monopolet. Småt må det være, og det er sikkert også sundt til en begyndelse. Finansiering er stort set uopnåelig, idet banken, der ellers er likvid nok, ikke er i stand til at få øje på »bæredygtige projekter«, som det hedder.

Fiskerne, der har mistet deres hyre, tager til New Foundland og køber rustede trawlere, som de udruster nødtørftigt for egne midler og tager op i Barentshavet, dvs. den endnu internationale del af dette umådelige hav. Satsningen er total og hyren lav, men hellere det end gå hjem og sutte på labberne.

Der er således endnu et betydeligt gapåmod intakt i befolkningen, og det, der er af så stor betydning, er, at denne vitalitet ikke kvæles af misforståede offentlige tiltag, men tværtimod støttes og opmuntres.

Et andet lyspunkt er, at kulturlivet synes at blomstre som aldrig før: Der skrives, digtes og komponeres med fynd og klem, og kvaliteten siges der ikke at være noget i vejen med. Det bør

nævnes, at inden for den sidste måned er der udkommet ikke mindre end to væsentlige værker om to af vore største digtere, J. H. O. Djurhuus og Mikkiál á Ryggi, værker der er tænkt, skrevet og produceret af færinger, og som i indhold og design ikke står tilbage for, hvad man ser i betydeligt større lande.

Som er således utvivlsomt en sund basis at bygge på, når man nu forhåbentlig får taget sig sammen til at etablere nogle fornuftige rammer omkring en genopbygning af det færøske samfund. Hvad man mere konkret bør gøre fra myndighedernes side for at få denne efterhånden hastende proces i gang, skal jeg af mange grund afstå fra at sige noget om. Blot et par bemærkninger som afslutning:

For det første vil jeg henstille til den danske regering, at den ikke sletter en krone af vor gæld til statskassen, og dermed fratager os den sidste flig af god gammel færøsk moral. At gæld skal betales, endda så malende udtrykt i et mundheld, der i oversættelse lyder: »Lån skal komme leende tilbage«.

På den anden side vil jeg råde regeringen til at optræde, som en fornuftig kreditor ville gøre: Hold debitor i live og i relativ god fodertilstand tilstrækkelig længe til, at han har fået tilbagebetalt sin gæld med renter.

En så fornuftig optræden, der i og for sig er i klar dansk interesse, ville på den anden side utvivlsomt udløse en stemning i det færøske folk, der dels ville få gang i samfundet utroligt hurtigt, og dels, når den sidste rentekrone var tilbagebetalt, måske ved oliens hjælp – hvem ved? – ville føre til, at færinger sagde: »Tak for hjælpen venner, hvad ønsker I? Et operahus eller et nyt kongeligt teater? Sig os hvor det skal stå, så lader vi det bygge!«

Resultaterne var også synlige: fra sportspaladser til veje, tunneler, forretningsbygninger til den nu så forkætrede højteknologiske fiskeriflåde.

At det hele – ud over det faste »driftstilskud« fra den danske statskasse – byggede på torskens evne til at regenerere, var der ikke mange, der råbte for højt om. Og at vit samtidig stod over for en udefra påtvungen revolution i vort erhvervsgrundlag i form af uvidelsen af fiskerigrænsen i Nordatlanten, var der endnu færre, der kunne overskue de katastrofale følger af.

Hvor vor effektive fiskeriflåde før kunne operere relativt uhindret fra

på Færøerne i lang tid fremover.

At torsken samtidig »forsvandt«, er der sagt og skrevet meget om, både på de krakkede bankers generalforsamlinger og af diverse eksperter. Selvfølgelig er overfiskeri en medvirkende årsag hertil, men de mindre skrivende og talende fiskere har dog den kommentar, at torsk som bekendt har hale og er gode svømmere, så den skal nok komme igen, hvad der gudskelev allerede siges at være tegn til, at den gør – til glæde for fiskerne og bekymring for ekspert-erne, der jo er enige om, at den er udyddet.

Hvad er der så sket